

Primljen 12.11.2009.

PRIKAZ KNJIGE DRAGICE BUKOVČAN *OD TEORIJE DO PRAKSE U JEZIKU STRUKE*

Ljubica Kordić*
Pravni fakultet, Osijek

Dragica Bukovčan
Od teorije do prakse u jeziku struke
Zagreb, Školska knjiga, 2009., 216 str.

Knjiga *Od teorije do prakse u jeziku struke* predstavlja jedan od prvijenaca objavljenih u području pravne lingvistike u nas – znanstvene discipline koja pripada i pravu i lingvistici, a koja je na području hrvatskih lingvističkih istraživanja još u povojima. Prve studije iz toga područja na tlu Hrvatske objavili su pravni stručnjak Nikola Visković (*Jezik prava*, 1989) i jezikoslovac Mile Mamić (Temelji hrvatskoga pravnog nazivlja, 1992 i 1999). Knjiga Dragice Bukovčan i gotovo istodobno objavljena knjiga Milice Gačić *Riječ do riječi* (Zagreb: Profil, 2009), predstavljaju prve pothvate istraživanja jezika prava na našem području metodom korpusne lingvistike, zaokružujući tako mali hrvatski opus pravno-lingvističkih publikacija. Recenzenti su knjige ugledni lingvist prof. Mirko Gojmerac, dok drugi recenzent, prof. Berislav Pavišić, dolazi iz pravne struke i jedan je od vodećih stručnjaka u području kriminalistike i kaznenopravnih znanosti. Tako se na istu temu kompetentno očituju dvije vrste stručnjaka – pravni i jezični, potvrđujući pluridisciplinarnost kao temeljnu odrednicu pravne lingvistike.

U naslovu knjige naglašava se jezik struke i njegovi teorijski i praktični aspekti jer je autorica željela ponuditi i odgovore na neka pitanja koja pripadaju stručnojezičnim univerzalijama, a do sada nisu sustavno obrađena u lingvističkoj literaturi na hrvatskom jeziku. U užem smislu knjiga tematski pripada jeziku kaznenog prava i s njim povezanih disciplina – kriminalistike i kriminologije. Utemeljena je na doktoratu koji je autorica obranila na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 2006. godine, a rezultat je autoričina istraživanja posebnosti koje karakteriziraju jezik prava kao jedan od brojnih jezika struke, ali i kasnijih istraživanja i promišljanja jezika struke, s naglaskom na stranom jeziku prava, koji zbog perspektive hrvatskog približavanja Europskoj uniji i usklađivanju hrvatskog prava s europskim, sve izrazitije postaje predmetom interesa

* Ljubica Kordić, Pravni fakultet Osijek, kljubica@pravos.hr

ne samo pravnik, nego i jezikoslovaca, prevoditelja i terminologa. Budući da je po vokaciji germanist i anglist, autorica primjenjuje komparativni pristup koji pridonosi kvalitetnoj i višeslojnoj razradi ove po svom karakteru interdisciplinarnе tematike.

Knjigu čine tri temeljne tematske cjeline organizirane u devet poglavlja, uključujući uvod i zaključna razmatranja. Prva cjelina *Teorijski okvir i podjela disciplina* (str. 7 – 31) bavi se novijim teorijskim pristupima problematici jezika struke s posebnim osvrtom na jezik prava i srodnih disciplina, a u njezinom drugom poglavlju autorica upoznaje čitatelja s novom lingvističkom i pravnom disciplinom – pravnom lingvistikom.

Teorijska razrada pojmova i terminologije jezika struke, osobito pravne lingvistike, u fokusu je interesa druge tematske cjeline pod nazivom **Sustavi pojmova, terminologija i frazeologija** (str. 33–109). Centralno područje rasprave, nakon uvodnih razmatranja o nazivu, sadržaju i opsegu stručnih pojmova, predstavlja teorijska razrada pojma u pravu i srodnim disciplinama, kao i klasifikacija pojmova u pravnoj lingvistici s posebnim osvrtom na neodređene pravne pojmove „koji u sebi kriju mnoge zamke zbog mogućnosti različite interpretacije njihovih sadržaja“ (Bukovčan, 61). Uz analizu terminologije i frazeologije kao lingvističkih poddisciplina, ova je rasprava od neprocjenjive vrijednosti za stjecanje temeljnih spoznaja o pravnoj lingvistici te razlikovnim elementima u pravnolingvističkom shvaćanju pojma u odnosu na ostale lingvističke discipline. Poveznicu između jezika i prava predstavljaju definicije, čije mjesto u terminologiji kao lingvističkoj poddisciplini, a zatim usporedno u kriminalistici i kriminologiji, autorica osobito iscrpno propituje u završnim poglavljima druge cjeline.

U razumijevanju pravnih tekstova na stranom jeziku, a osobito u njihovu prevođenju, ključnu ulogu ima poznavanje razlika i sličnosti pravnih sustava i pravnih koncepata jezika-izvora i jezika-cilja. No to nije dovoljno bez poznavanja pripadajuće pravne terminologije. Na taj nužan preduvjet uspjelo ukazuje autorica izborom citata de Groota: „*Legal definition must not be translated from source-language into target-language, but from the terminology of the source-language legal system into target-language legal system selected by the translator*“ (Bukovčan, 59). Upravo zato je autorica četvrto i peto poglavlje posvetila sustavnoj razradi terminoloških načela i postupaka te frazeologije kao znanstvene discipline koja mora redefinirati svoje zadaće i u svoja proučavanja uključiti stručnojezičnu frazeologiju. U odjeljku 4.5 koji se bavi međujezičnom terminološkom problematikom autorica tumači i oprimjeruje ekvivalentnost, funkcionalnu (ne)podudarnost pojmova odnosno njihovih naziva i praznine koje su rezultat međusustavnih i međujezičnih nepodudarnosti. Teorijski dio knjige zaokružen je prikazom i analizom frazeoloških teorija i njihovom primjenom u izučavanju jezika struke, što će biti od neprocjenjive pomoći svim lingvistima koji

se u svojem znanstvenom radu bave jezikom struke.

Treća cjelina u knjizi, *Polileksički izrazi u jeziku struke* (str. 111–186), predstavlja njen središnji dio, a utemeljena je na konkretnim istraživanjima opsežnoga korpusa različitog karaktera: od udžbenika, rječnika i leksikona, preko znanstvenih i stručnih časopisa, sve do računalne obrade jezičnog materijala iz područja njemačkog jezika kriminologije i kriminalistike dostupnog u različitim bazama jezičnih podataka. Prvo od triju poglavlja ove cjeline, koje je autorica naslovlila *Teorijske odrednice za terminološki usmjeren model analize*, bavi se analizom morfosintaktičkih, terminološko-frazeoloških, semantičkih i funkcionalnih obilježja polileksičkih (višerječnih) pravnih izraza. U terminološkom pogledu autorica pravi distinkciju između sljedećih polileksičkih izraza: terminologizirane kolokacije ili terminološke sintagme, stručne fraze, klišeizirane fraze ili stručnojezični pragmeme, frazeološki termini i imenski stereotipi. Kao semantička obilježja polileksičkih izraza u jeziku struke autorica sustavno razrađuje njihovu semantičku logičnost, međuzavisnost i antonimiju te metaforičnost kao osobito zanimljivu pojavnost u egzaktnom i terminološki usustavljenom korpusu kao što je jezik struke.

Praktičnog je karaktera sedmo poglavlje knjige pod nazivom *Metodološke odrednice*, u kojemu autorica interdisciplinarnim pristupom analizira jezični korpus, koristeći se metodologijom korpusne lingvistike i računalne tehnologije. Korpus istraživanja tematski je fokusiran na njemački jezik kriminalistike i kriminologije i čine ga stručni udžbenici i časopisi, rječnici i leksikoni te zakonski tekstovi hrvatskog i njemačkog *Kaznenog zakona* i *Zakona o kaznenom postupku*. Aktualnost i suvremenost autoričina pristupa očituje se u činjenici da se istraživanje temelji na primjeni računalnog programa za obradu velikih korpusa.

Da bi mogla računalnom metodom što preciznije ispitati najučestalije polileksičke izraze i učinkovito ih analizirati na više lingvističkih razina, autorica je razradila model za identifikaciju višerječnih jedinica u strojno čitljivom korpusu. Model se sastoji od četiri segmenta: statističkog, leksičko-sintaktičkog, semantičkog i terminološkog.

Statističkom metodom sastavljena je frekvencijska lista, u kojoj je na temelju općejezičnih i stručnojezičnih znanja načinjena selekcija, a tako dobiveni rezultati uneseni su u bazu podataka za automatsko sastavljanje konkordancija kao drugu fazu statističke obrade. Kao ključni leksem za računalnu obradu uzimala se imenica, za koju se uz pomoć programskog alata *Concord* načinio ispis konkordancija – okoline u kojoj se zadana imenica pojavljuje. Kao kriterij za prihvaćanje terminološkog statusa nekog višerječnog izraza uzeta je brojnost pojavljivanja konkordancija određenog izraza.

Na leksičko-sintaktičkoj razini autorica je analizirala sintaktičku strukturu izraza kao drugi kriterij njihove identifikacije kao polileksičkih izraza. Utvrdila je

da formalna sintaktička struktura uglavnom nema utjecaja na semantičku funkciju pojedinih sastavnica višerječnog stručnog izraza, ali bitno utječe na njegovu terminološku kategorizaciju. Statističkim pristupom utvrdila je najveću frekventnost dvočlanih polileksičkih izraza u njemačkom jeziku kriminalistike i kriminologije, ali su u korpusu sadržani i brojni tročlani i četveročlani izrazi. Karakterističnom pojavnošću u jeziku pravne struke pokazalo se i postojanje tzv. *sintaktičkih lanaca* – niza višečlanih stručnih izraza koji su međusobno povezani, a pojavnost jednoga nužno uvjetuje nazočnost drugoga.

Na semantičkoj razini lingvističke analize polileksičkih izraza autorica je analizom korpusa došla do spoznaje o semantičkim obilježjima višerječnih stručnih izraza, a kao temeljne i najučestalije pojavnosti takvoga karaktera naglasila je antonimiju, negaciju, glagolsku polisemiju i metaforičnost. Teorijske lingvističke spoznaje ove razine istraživanja autorica ilustrira nizom zanimljivih primjera iz područja njemačkog jezika kriminalistike i kriminologije.

Terminološki orjentirano istraživanje višerječnih izraza kompjutorski izdvaja i analizira termine i terminološke kandidate u području njemačkog jezika kriminalistike i kriminologije, a kao temeljni kriterij rabi se frekventnost pojavljivanja višečlanih izraza terminološke naravi u korpusu, kao i njihova sintaktička struktura.

U posljednjem poglavlju trećega dijela knjige, koje je u cjelini pragmatičkoga karaktera, autorica analizira važnost izučavanja stručne terminologije s interdisciplinarnog stajališta, ukazujući na korisnost terminoloških spoznaja iskazanih u ovoj knjizi za stručnjake u različitim znanstvenim i stručnim područjima: za stručnjake predmetne struke – u ovom slučaju pravnike, kriminaliste i kriminologe te za jezične stručnjake: jezikoslovce, terminologe i prevoditelje. Ovo upućuje na zaključak koji je izrekao i prof. Mirko Gojmerac u recenziji knjige, naime kako je knjiga «ponuđena u pravom trenutku». Doista, vrijeme u kojemu se Hrvatska priprema za pristupanje Europskoj uniji nedvojbeno upućuje na zaključak da će problematika kojom se knjiga bavi biti od koristi stručnjacima različitih profila kako u raspravama oko pravne terminologije, tako i pri prevođenju pravne terminologije u procesu priključenja Europskoj uniji.

I na kraju, (što je posebno važno za one koji se bave jezikom struke na praktičnoj i/ili teorijskoj razini, a poglavito jezikom prava) u popisu literature nalazi se dvjestotinjak recentnih naslova na engleskom, njemačkom i hrvatskom jeziku kao jasna orijentacija u kom smjeru treba ići dalje.

Osim praktične vrijednosti ove knjige, njezin je značaj i u činjenici da predstavlja jedno od prvih djela s područja nove znanstvene poddiscipline na tlu Hrvatske – pravne lingvistike.